

Výročná správa 2021

Správa o aktivitách

V roku 2021 sme sústredili pozornosť najmä na dve témy:

1. Prípravu podmienok pre vznik kapacít pre plánovanie a koordináciu dekarbonizácie a rozvoja energetickej sebestačnosti regiónov
2. Správne nastavenie procesu transformácie uhoľného regiónu horná Nitra

Naša činnosť v oboch témach nadväzovala na predchádzajúce aktivity a využívala vytvorené kontakty a spoluprácu s partnermi na rôznych úrovniach.

Energetické plánovanie

Vďaka dobrej spolupráci s miestnymi partnermi sa vo všetkých 11 regiónoch v okresoch Kežmarok, Rimavská Sobota a Rožňava podarilo dokončiť pilotné nízkouhlíkové stratégie. Tieto dokumenty preukázali obrovský potenciál úspor, najmä v sektoroch budov a dopravy. Disponibilný udržateľný energetický potenciál biomasy drevnej a poľnohospodárskej biomasy, slnečnej energie a tepelných čerpadiel by mohol v budúcnosti pokryť väčšinu optimalizovanej energetickej potreby regiónov. Stratégie okrem kvantifikácie emisií CO₂ a znečisťujúcich látok obsahujú aj výpočet ročného úniku peňazí z každého regiónu spôsobený dovozom spotrebovaných palív a energie (regióny takto každoročne prichádzajú približne o 500 až 1200 eur na každého obyvateľa). Praktické skúsenosti súvisiace s prípravou regionálnych nízkouhlíkových stratégií spolu s odporúčaniami pre verejnú správu sme vyhodnotili a zverejnili.

Pri príprave stratégií sme otestovali balíček nových metodických postupov, ktoré sme na tento účel vypracovali v predchádzajúcom roku. Novú metodiku na kvantifikáciu potreby energie v budovách sme uplatnili aj pri analýze potenciálu úspor v budovách napojených na sústavu CZT v Prievidzi. Metodický balíček sa onedlho stal základom pre prípravu jednotných postupov pre regionálne energetické plánovanie na celom Slovensku. So Slovenskou inovačnou a energetickou agentúrou sme začali v tejto oblasti intenzívne spolupracovať a prvé metodiky pre budúce regionálne centrá udržateľnej energetiky sa začali pripravovať od septembra 2021 (na kvantifikáciu potreby energie v budovách a udržateľného energetického potenciálu drevnej biomasy v regiónoch).

Budovanie kapacít pre udržateľnú energetiku

V roku 2021 sa intenzívne pripravovali podklady a programové dokumenty nielen pre čerpanie fondov EÚ v období 2021 - 2027, ale aj ďalších významných programov zriadených na podporu dekarbonizácie a obnovy ekonomiky zdecimovanej pandémiou. Využili sme všetky možnosti zúčastňovať sa procesu ich programovania s cieľom presadiť dostatočné finančné alokácie na vznik a stabilizáciu nových regionálnych centier udržateľnej energetiky (RCUE) ako základu budúcej plánovacej a koordinačnej infraštruktúry pre dekarbonizáciu regiónov. V tejto oblasti sme pokračovali v intenzívnej spolupráci a komunikácii s ministerstvom hospodárstva, Slovenskou inovačnou a energetickou agentúrou, samosprávnymi krajmi a združeniami miestnych samospráv.

Vyhodnotili sme kontext, problémy a predpoklady vzniku regionálnej energetickej politiky na Slovensku, ďalej sme rozpracovali koncept RCUE, analyzovali sme dostupnosť nástrojov a opatrení na podporu regionálneho energetického plánovania a vypracovali sme návrh systému podpory budovania regionálnych kapacít v tejto oblasti. Zistenia a závery sme prezentovali na viacerých fórach a stali sa predmetom mnohých rokovaní a pracovných seminárov, najmä v regiónoch.

Presadili sme tak RCUE na jednej strane do návrhu partnerskej dohody (ktorá vymedzuje rámec pre budúce čerpanie štrukturálnych fondov EÚ) a na strane druhej do návrhov krajských integrovaných územných stratégií (ktoré v regiónoch definujú prioritné oblasti, do ktorých sa majú nasmerovať finančné intervencie). To súčasne určuje jednoznačnú strategickú prioritu Priateľov Zeme-CEPA v roku 2022: zabezpečiť správne nastavenie finančnej podpory pre RCUE v operačnom programe a vytvoriť podmienky pre jej efektívne využitie v praxi (t. j. zabezpečiť pripravenosť regiónov, dostatok kvalifikovaných odborníkov, prijatie balíka metódik pre energetické plánovanie atď.) .

Informačný systém, vzdelávanie a osвета

Popri sérii prezentačných seminárov, správ pre partnerov a webovej prezentácie najdôležitejších zistení vyplývajúcich z regionálneho energetického plánovania v cieľových okresoch, sme pripravili aj ukážku popularizácie týchto zistení z okresu Rimavská Sobota formou tzv. máp s príbehom (interaktívnymi tematickými mapami v programe ArcGis). Je to jedna z možností, ako zaujímavou formou sprístupniť hlavné zistenia nízkouhlíkových stratégií pre samosprávy, médiá i verejnosť. V budúcnosti by mali byť takéto výstupy prepojené na regionálne energetické informačné systémy (návrh ich formy, obsahu a výstupov sme vypracovali v roku 2020).

Pokračovali sme v komunikácii so školami. Predovšetkým sme ich oboznamovali s našim návrhom inovácií vo vzdelávacom procese na zvyšovanie energetickej gramotnosti a tiež s očakávanou potrebou zabezpečiť dostatok odborného personálu pre budúce RCUE. V reakcii na záujem pedagógov aj verejnosti o integráciu témy zmeny klímy do výuky na školách sme pokračovali v organizácii osvetových prednášok a diskusií. Berúc do úvahy očakávané obmedzenia kvôli pandémie, otestovali sme aj sprístupnenie výstavy Klíma, spravodlivosť a zodpovednosť formou online.

Pilotné projekty

Naše návrhy pilotných zámerov nízkoteplotných systémov diaľkového vykurovania na hornej Nitre sú uvedené v časti o verejných financiách. Považujeme ich za veľmi dôležité najmä z dvoch dôvodov. Predovšetkým, na Slovensku takéto systémy neexistujú a odborné diskusie o modernizácii teplárenských systémov sa obmedzujú takmer výlučne iba na existujúce vysokoteplotné systémy, ktorých éra už mala skončiť. Za druhé, generačná zmena teplárenstva je beh na veľmi dlhé trate a funkčný pilotný projekt považujeme za nevyhnutný a kľúčový motivačný prvok na naštartovanie takejto organizačne, technicky aj finančne náročnej zmeny.

Prezenčné exkurzie na miesta dobrej komunálnej energetickej praxe pre predstaviteľov samospráv a partnerov z našich cieľových regiónov, ktoré sme naplánovali v predchádzajúcom roku, sme kvôli reštrikciám v oblasti cestovania a organizovania spoločných podujatí museli v roku 2021 zmeniť na virtuálne exkurzie. Pripravili sme scenáre pre 12 takýchto exkurzií v Českej republike, Maďarsku a Dánku, natočili a spracovali sme filmové materiály a pripravili sme ich na verejné prezentácie, ktoré sa uskutočnia začiatkom budúceho roka.

Regulácia využívania obnoviteľných zdrojov

V roku 2021 sme sa na túto tému nesústredili, s výnimkou iniciovania prípravy jednotného postupu na kvantifikáciu udržateľného energetického potenciálu drevnej biomasy (v lesoch a na tzv. bielych plochách) na Slovensku. Ako spomíname v časti o energetickom plánovaní, základom pre prípravu tejto metodiky je postup, ktorý sme vypracovali v roku 2020 a otestovali pri tvorbe regionálnych nízkouhlíkových stratégií.

Spolu s Klimatickou koalíciou a Via Iuris sme zorganizovali sériu stretnutí k pripravovanému klimatickému zákonu. Analyzovali sme klimatické zákony v iných krajinách a o našich zisteniach sme diskutovali so zástupcami ministerstva životného prostredia a ďalšími expertmi.

Verejné financie

Nadálej sme podporovali transformáciu uhoľného regiónu horná Nitra v spolupráci s miestnymi komunitami, samosprávami, ale aj ministerstvami a Európskou komisiou. Spolupracovali sme na programovaní Plánu spravodlivej transformácie územia SR, prostredníctvom ktorého sa budú čerpať prostriedky Fondu na spravodlivú transformáciu. Spoluorganizovali sme podujatia a zdieľali informácie, ktoré napomáhali lepšej komunikácii medzi ministerstvami a miestnymi žiadateľmi o podporu z verejných zdrojov.

Podporovali sme diskusiu o transformácii teplárstva smerom k nízkoteplotným systémom, ktorých predpokladom je integrovaný prístup k obnove budov a investíciám do modernizácie systémov diaľkového vykurovania. Práve takéto nízkoteplotné systémy môžu výrazne prispieť k dekarbonizácii Slovenska, keďže umožňujú masívne využívanie decentralizovaných obnoviteľných zdrojov aj sezónne ukladanie tepla. Vypracovali sme niekoľko štúdií, vrátane predbežnej štúdie uskutočniteľnosti nízkoteplotných systémov zásobovania teplom pre Prievidzu a Nováky a konceptu pre Zemianske Kostolany. S miestnymi komunitami sme diskutovali o možnostiach obnovy bytových domov a obnoviteľných zdrojoch energie.

Dali sme vypracovať posudok k zámeru výstavby zariadenia na zhodnocovanie odpadových pneumatík termálnou depolymerizáciou v Handlovej. Naše aktivity prispeli k tomu, že tento projektový zámer chemickej recyklácie bol zastavený.

Spolu so Slovenskou klimatickou iniciatívou a sieťami CEE Bankwatch Network a CAN Europe sme presadzovali vylúčenie fosílnych palív z podpory z verejných zdrojov a prispeli sme k zvýšeniu finančných alokácií na opatrenia podporujúce energetickú hospodárnosť budov, udržateľné využívanie obnoviteľných zdrojov a adaptačné opatrenia na zmenu klímy v rámci Plánu obnovy a odolnosti.

Iniciatívy na zmierňovanie dôsledkov ekonomickej krízy spôsobenej pandémiou vírusu COVID-19 (Zelený reštart) predĺžilo programovanie fondov EÚ na roky 2021 – 2027, ktorého sme sa aktívne zúčastňovali. Okrem toho sme pokračovali v monitoringu Operačného programu Kvalita životného prostredia. Začali sme tiež podporovať spájanie sociálnych a environmentálnych opatrení, nielen v kontexte energetickej chudoby. Upozorňovali sme na environmentálne a sociálne účinky závislosti od dovozu fosílného plynu zo zahraničia. Spolu s organizáciou Greenpeace Slovensko sme upozorňovali na riziká rozširovania fosílny infraštruktúry, vrátane zámeru výstavby terminálu LNG v Bratislave.

Interný rozvoj

V roku 2021 sme pracovali v kanceláriách na Ponickej Hute, Banskej Bystrici, Prievidzi a Pezinku (táto kancelária sa neskôr presunula do Bratislavy). Ukončenie pilotnej fázy testovania energetického plánovania v regiónoch sa v prvom polroku prejavilo nielen vo výraznom obmedzení pracovníkov, ale aj v zatvorení troch regionálnych kancelárií v Spišskej Starej Vsi, Rožňave a Rimavskej Sobote. Na druhej strane sme využívali spoluprácu s pomerne širokým spektrom externých odborníkov najmä v oblasti energetiky, ale aj regionálneho rozvoja a vzdelávania.

Aj v dôsledku výrazných obmedzení mobility sme nevyužili program na podporu aktivizácie dobrovoľníkov, vrátane programu Európsky zbor solidarity (napriek tomu úspešnej akreditácii našej organizácie pre tento program). Na druhej strane sme podporovali iniciatívy na ochranu klímy združené v klimatickom hnutí, ktoré vytvorili Klimatickú koalíciu. Prispeli sme aj k opätovnému obnoveniu aktivít Ekofóra.

Rok 2021 nás obral o dvoch vynikajúcich kolegov, priateľov a podporovateľov, ktorí nám budú citeľne chýbať: v máji zomrel Milan Ftáčnik a v novembri Eugen Gindl.

Personálne zloženie (k 31.12.2021)

Správna rada	Magdaléna Grambličková (predsedkyňa) Katarína Lukáčová Martina Paulíková
Základný výkonný tím	Juraj Zamkovský (výkonný riaditeľ, vedúci programu Udržateľná regionálna energetika) Juraj Melichár (koordinátor CEE Bankwatch Network v SR) Lenka Ilčíková (transformácia hornej Nitry) Marcel Glasa (transformácia hornej Nitry, 02-06/2021) Filip Vilga (transformácia hornej Nitry, 01-09/2021) Helena Zamkovská (koordinátorka projektu na podporu budovania kapacít) Michaela Farkašovská, Dana Hullová a Tereza Gálová (administratíva) Zdenka Tesárová (financie a účtovníctvo)
Riadni členovia	20 (s hlasovacím právom)
Rada patrónov	Zuzana Kusá Eugen Gindl (do novembra 2021)

Finančná správa

Príjmy (2021)	EUR	Podiel
Grantové príjmy	220 163,99	73,73%
Z toho: CEE Bankwatch Network	21 910,08	9,95%
European Climate Initiative	25 907,00	11,77%
European Climate Foundation	103 303,73	46,92%
LIFE	20 620,00	9,37%
IUVENTA	17 209,60	7,82%
OP EVS	31 213,58	14,18%
Príjmy z vlastnej činnosti	9 700,00	3,25%
Dary	856,88	0,29%
Príjmy z 2% z dane	3 994,43	1,34%
Členské	327,24	0,11%
Iné príjmy	3 087,99	1,03%
Zostatok z roku 2020	60 457,99	20,25%
Príjmy spolu	298 588,52	100,00%

Výdavky (2021)	EUR	Podiel
Mzdy a odmeny	149 816,43	66,55%
Režijné náklady	8 886,02	3,95%
Cestovné náklady	4 183,81	1,86%
Spotrebný materiál	1 132,88	0,50%
Služby	52 368,55	23,26%
Zariadenie a vybavenie	3 055,59	1,36%
Členské príspevky do FoEE, FoEI a FoESK	779,79	0,35%
Dane a administratívne poplatky	3 238,75	1,44%
Kofinancovanie EVS	1 650,85	0,73%
Výdavky spolu	225 112,67	100,00%

Kontakt (sídlo): Priatelia Zeme-CEPA, Námestie Pod krížom 65, 976 33 Poniky – Ponická Huta
Tel: 048 4193 718, e-mail: cepa@priateliazeme.sk
Web: cepa.priateliazeme.sk, energoportal.org, zivotpouhli.sk, www.udrzatelne.sk